

Σημασία

Η φράση λέγεται πλήρως **του τα είπε χαρτί και καλαμάρι**. Δηλαδή εγγράφως. Επομένως μα πάσα λεπτομέρεια. Όμως σήμερα δεν υπονοούμε αναγκαστικά και γραπτό λόγο. Σημασία έχει η λεπτομέρεια και η πληρότητα. Του τα είπε όλα!

Ανάλογη φράση: του τα είπε **με το νι και με το σίγμα**.

Χαρτί και καλαμάρι βαστάζει ο Άγιος Βασίλειος στα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς, σε ενδειξη ότι είναι μορφωμένος Άγιος! Βεβαία η κατοχή καλαμαριού δεν πιστοποιούσε ότι ο φορέας ήξερε γράμματα. Ισχυρότερη απόδειξη ήταν να πει την αλφαβήτα. Τότε γινόταν πιστευτός.

Χαρτί

Το γνωστο μεσο πανω στο οποιο ο ανθρωπος αποτυπωνε τις σκεψεις αρχικα με την γραφη και αργοτερα με εκτυπωση.

Από την εφεύρεση του μέχρι το 1798 το χαρτί γινόταν ως εξής: Στούμπιζαν ή άλεθαν τήν πρώτη ύλη και διέλυαν τό άλεσμα μέσα σέ καυτό νερό, κάνοντας έτσι ένα παχύρρευστο υδατικό εναιώρημα, μιά σούπα, μ' έναν ηθμό σάν τή σίτα του κοσκινού ή σάν τή δικτυωτή ρακέτα, πού ήταν όμως στερεωμένος σέ τετράγωνο πλαίσιο, έπαιρναν ένα μέρος από τό εναιώρημα, φεύγοντας τό νερό άφηνε στην επιφάνεια του ήθμου ένα στρώμα από φυτικές ίνες. Αυτό τό πύλημα, όταν στέγνωνε, ήταν ένα λεπτό ποκάρι. αυτό τό ποκάρι τόκαναν συμπαγέστερο λεπτότερο και στιλπνότερο μέ διάφορες μεθόδους, κυριώτερες από τις όποιες ήταν ό εμποτισμός του μέ άμυλόκολλα ή ζωϊκή κόλλα καί ή συμπίεσή του μέ πιεστήριο κοχλιών ή μέ βαρύ μετάλλιο κύλινδρο. Τό χαρτί, πού γινόταν έτσι, δέν είχε ποτέ διαστάσεις μεγαλύτερες από 70 X 50 εκατοστά, διότι τόσοσ ήταν ό μεγαλύτερος ηθμός, τό 1798 ό Γάλλος Ν.Λ. Τομπέρ επινόησε τήν πρώτη χαρτομηχανή μέ ηθμό πού ήταν μιά ατέρμων ταινία σάν τό άτέρμον μεταφορικό λουρί των αεροδρομίων, πού βγάξει έξω τις βαλίτσες. Από τότε τό χαρτί παράγεται όπως σήμερα σέ φάρδος δεδομένο, συνήθως 1 μέτρο, και μήκος απεριόριστο, χιλιόμετρα, μετά τόν εμποτισμό του στεγνού πύληματος μέ κόλλα ή χάρτινη ταινία περνάει ανάμεσα από εφαιπόμενους μεταλλικούς κυλίνδρους, όπου πιέζεται και σφίγγεται. 358.§226

Καλαμάρι

Ο κάλαμος (κν **καλάμι**) είναι ουσιαστικό της Αρχ. Ελλ. γλώσσας το υποκοριστικό του ήταν **καλαμίδιον** που σημαίνει μικρο καλαμι, **καλαμάκι**. (Η λέξη **καλαμίδι** επεξησο στο λεξιλογιο των ψαράδων).

Πως καταντησε ο καλαμος να σχετιζεται με το **μελανοδοχειο**;

Είναι αντιδανειο από το λατινικο **theca calamaria** = θηκη των καλάμων.

Calamarius = καλαμάριος, ο ανηκων εις τον **καλαμον**, ο φερω καλαμον. Πβ. σπάθη> σπαθάριος, λαμπας>λαμπαδάριος, βιβλιοθήκη>βιβλιοθηκάριος κλπ.

Επεστρεψε ατα ελληνικα ως **καλαμαριον**. Επειδη η θηκη περιειχε και μελανι (αρχικα ηταν φουμο σε στερεη μορφη) κατάντησε να σημαίνει μελανοδοχειον.

Ενα λαθος στο γραπτο λογο χαρακτηριζονταν με τη λογια εκφραση **lapsus calami** (λαθος του καλάμου) ενώ αν αφορουσε τον προφορικο λογο λεγονταν **laspus linque** (λαθος της γλώσσας)

Σημερα **καλαμαρι** ονομαζεται το μαλακιον η **τευθις** υποκοριστικο **καλαμαράκι** και όχι καλαμακι. **Καλαμακι** είναι δημοσ της Αττικης και απλο σουβλακι σε αντιθεση με το τυλιχτό δηλ. με πιττα.

Στυλό

Το καλαμακι αυτό ή **στύλος** γραφής ονομάστηκε **στυλογράφος** (ο γράφων στύλος) εκανε το ταξειδι του στη Ευρωπη, ονομαστηκε λατινικα **stylus**, και Γαλλικα **stylographe** > **stylo** (όπως αργότερα το **δακτυλογράφος** εγινε **dactylographe** και συνεπτυχθη σε **dactylo**).

Κονδυλοφόρος

Το **καλαμαριον** (ως καλαμι) εχει **κονδύλους** (κομπους) και κατά συνεκδοχήν ονομαζετο και **κοδυλοφόρος** (καλαμος ο κοδυλοφορος) δηλαδη καλαμι με τους κονδύλους. Σε αντιδιαστολη με το **καλαμακι** της πορτοκαλλαδας ή το **φυσσοκάλαμο** που δεν εχει κονδύλους και ειναι ενας σωληνας, το καλαμακι γραφης δεν επρεπε να είναι πολύ κουφιο γιατι θα ρουφουσε πολύ μελανι που ισως αργοτερα να το ξερναγε πανω στο χαρτι. Δες Εικονα 1. ετσι από το **κόνδυλος** και υποκοριστικο του **κονδύλιον** εγινε το **κοντύλι**.

Η καλλιγραφία χρησιμοποιούσε μελάνη και όχι την μολυβδίδα (μολύβι).Ετσι η ομορφη κοπελλα λεγονταν **κοντυλογραμμενη**. Πολλες φορες την βαπτιζαν και **Κοντύλω**.

Κατά συνεκδοχή επίσης ποσόν που καταχωρείται δια μελάνης και είναι τελικο και επίσημο λέγεται **κονδύλιον**. Πχ. *Υπάρχει σχετικό **κονδυλιο** στον προυπολογισμό.*

Φύλλο και φτερό

Το ρόλο του καλάμου έπαιζε πολλές φορες και ένα φτερο από χηνα. Ειχε συνεχη φθορα και επρεπε να κοβεται λοξα το φθααρμενο . Η φραση « **φυλλο και φτερο**» θα ειχε την ιδια σημασια με την φραση «**χαρτι και καλαμαρι**», όταν όμως τα φτερα αντικατασταθηκαν από τις μεταλικες πέννες φράση λέγονταν : «**το εκανε φύλλο και φτερό**» ή «**φύλλα και φτερά**», και σήμαινε "**το διέλυσε στα εξ ων συνετέθη**". Η εικονα μου θυμιζει βιβλιο που διαλύθηκε επειδή κατεστράφη η βιβλιοδεσία του αλλα και τα **επεα πτεροεντα** του Ομήρου.

Πεννες

Τα φτερα αντικαταστάθηκαν από τις μεταλλικές πέννες αλλα το ονομα παρεμεινε **πεννα** = φτερο. Από το Λατινικο **penna** = φτερο*. Γαλλικα **Plume** < Lat. **Pluma**
Το λατινικο **pluma** εδωσε τα **πλουμιά**=κενηματα, διακοσμησεις, το ρημα **πλουμιζω** = κεντω, διακοσμω , το επίθετο **πλουμιστός**. Από το πεννα=πλουμί η φραση "**ντυθηκε στην πέννα**", δηλ. με πλουμιστα, μεγαλοπρεπη και ωραιο ρουχα.

Πβλ. τραγουδι
Στολιστηκες κυρα μου
Στην **πεννα** στο καντινι
Να ζησει ο λεβεντης
Ο λεβεντης που σε ντυνει.

penna, æ, f. (primit^t *pesna*, *petna* FEST. 205; 209), ¶ 1 *penne*, *grosse plume des oiseaux*; *plume* [en gén.] : CIC. *Fin.* 5, 32; PL. *Pœn.* 871; OV. *M.* 4, 728 ¶ 2 *aile* : PL. *As.* 93; HOR. *Ep.* 1, 20, 21; PROP. 2, 24, 22; OV. *M.* 4, 664; 676 || *aile* [d'insecte] : VIRG. *G.* 4, 73; [sing. collectif] OV. *M.* 2, 376 || [poét.] *vol de présage* : PROP. 3, 10, 11; SIL. 3, 344; V-FL. 1, 231 || v. *pinna* ¶ 3 *flèche* : V-FL. 6, 421 ¶ 4 *plume* [pour écrire] : ISID *Orig.* 6, 14.

Gaffiot 1137

*) Προσοχη το ομοηχο Λατινικο **Pœna** (με ένα "n", που διαβάζεται επισης πένα) από το ελληνικο ποιηή εχει δωσει το παραγωγα **penal** = ποινικος.

Όμως οι ανθρωποι της πέννας δεν είναι οι ντυμενοι στην πεννα αλλά οι χρηστες της πεννας, οι λογοτέχνες, οι γραμματιζουμενοι. Αυτους ειρωνευεται ο Βάρναλης στο ποιημα του «ο τρελός»:

Για να βαστάξει, όσο μπορεί,
το μακελιό, να 'στε γεροί,
της Πέννας αντρειωμένοι!
Κανοναρχάτε τ' όνομά μας,
σίντας η Δόξα μελετά μας
στα σκελετά γερμένη.

Πλάκα και κοντύλι

Αντιστοιχο του χαρτι και κλαμάρι. Η πλακα και το κοντυλι. Με ένα σφουγγαράκι δεμενο με σπαγγο ηταν το οργανο γραφης των μαθητων στα πρωτα τους βηματα. Βλ. εικονα [Σχολική πλάκα](#)

Στυλ

Ο καλαμος καταντησε να σημαινει και τον τροπο, το υφος με το οποιο γραφει καποιος. Οι παπουδες μας ελεγαν εχει για καποιον καλό συγγραφέα **«εχει καλον κάλαμον»** . Αργοτερα, από το **stylo > style > στυλ** , που από **υφος** κατέληξε να σημαινει **τεχνοτροπία**.

Δυο σε ένα

Με την χρηση οι γραφεις επικολλησαν στη θηκη με τα καλάμια (ή στύλους) δηλ. στο **καλαμάριον** και το δοχειο της μελανης. Βλ. εικονα 3

Η μελανη αρχικα δεν ηταν υγρη, διαλυονταν σε νερο την τελευταια στιγμη.
Ετσι για να γραψουν αρκουσε να εχουν το **καλαμαρι** και **χαρτι**.

Κανικλεΐον

Οι Βυζαντινοι το **καλαμαρι** το ελεγαν [κανικλειον](#) ή **Κανικλείον**, ετσι ονομαστηκε κατά συνεκδοχη η Αυτοκρατορικη γραμματεια από το Λατινικό **cannicula**. Ο επι του **Κανικλίου** ηταν ο Αρχιγραμματευσ του Αυτοκράτορα. Η ριζα της λεξης είναι από το **canna** < Ελλ. **κάννη** = καλαμι, σωληνας.

Καλαμαράς

Οι γραμματεις λεγονταν **καλαμαράδες** λεξη που σήμερα λεγεται υποτιμητικα για τους γραφειοκρατες. Οι Κυπριοι ονομαζουν **καλαμαράδες** ολους τους Ελληνες της μητροπολιτικης Ελλάδας.

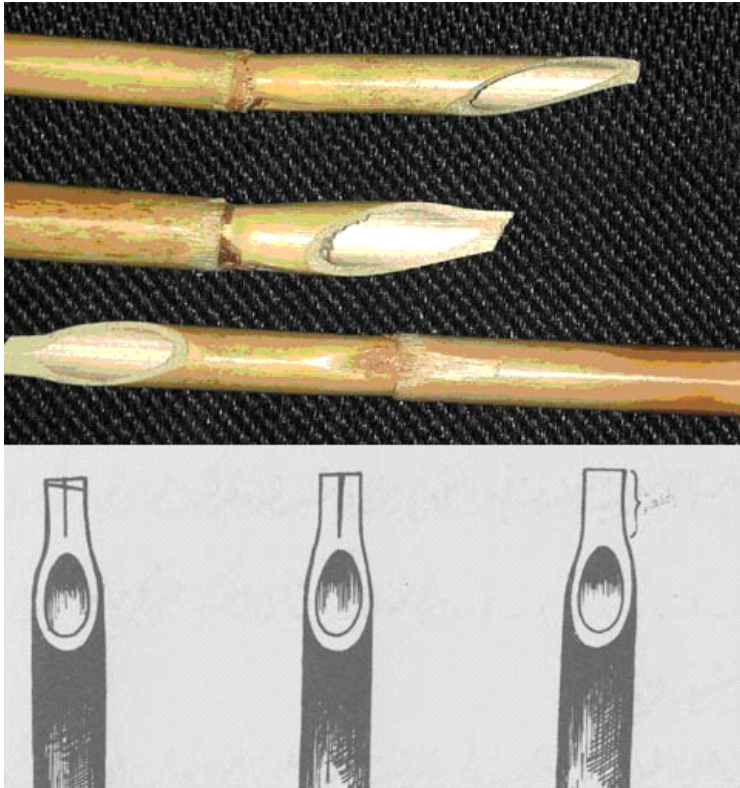
Υπάρχουν και επώνυμα Καλαμαράς ή Καλαμάρας.

ΕΙΚΟΝΕΣ

1

κάλαμος ή στύλος

2

Τάμπουλα ράζα -*Tabula rasa*

Ξυλινή πινακίδα πάνω στην οποία απλώναν κερι και εγραφαν με στύλους.
Δεν εσβυναν τα γραμμένα, απλως ξυριζαν το κερι κασι απλώναν καινουριο.

Raso = ξυριζω στα λατινικα, από εκει και τα **Razor, rasoio, rasoir. Tabula rasa**
είναι λοιπον ο **αγραφος πινακας** και μεταφορικως ο ανθρωπος που δεν γνωριζει τιποτε.

3

πέννα εκ πτερού χηνός με μελανοδοχείο

4

Πέννες - το γνωστό ζυμαρικό

Εμφανής η ομοιότητα με τον καλαμόν και το πτερόν χηνός.

5

Καλαμαριον και μετα μελανοδοχειου

Δυο σε ένα για πρακτικους λογους. Εμπαινε μέσα στο σελάχι. Αυτό της εικονας ανηκε στον προφανώς εγγράμματον Γεώργηο Δράκο. (Ο κατασκευαστής προφανώς αγράμματος).

6

Συνεργα γραφης

1. Χαρτι
2. Μελανι
3. Πεννα
4. Στυποχαρτο

7

Σχολική πλάκα

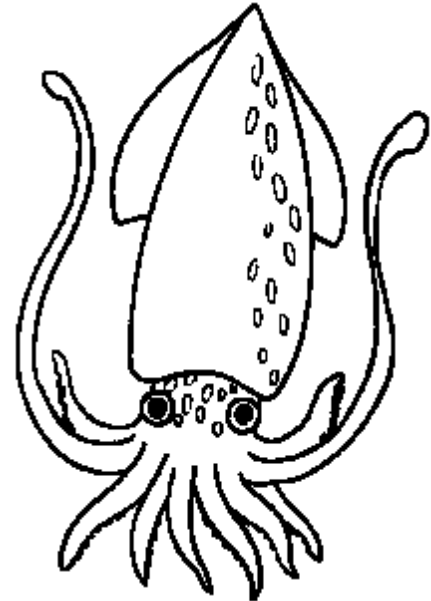

8

Καλαμάρι

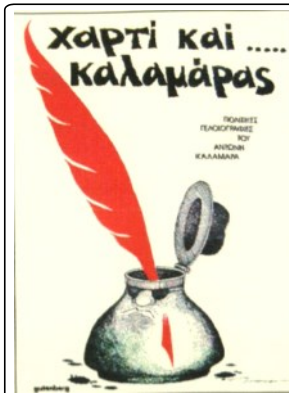
Η αρχαία τευθίς . Ονομασθηκε καλαμαρι επειδη οι συγγενεις του, οι σουπιες, αμολάνε μελανι,

προκειμένου να διαφύγουν. Ετσι η φράση "**αμόλα μελάρι**" σημαίνει κοιτα να δραπετευσεις, φυγε, escape. Ανορθοδοξη μεθοδος διαφυγης, εδωσε την ιδεα στο προπετασμα καπνου. **Σουπιά** λέμε και τον υπουλο ανθρωπο. Το καλαμαρι τις εικονας είναι καλαμαρι-γιγας. Στα εσειατορια σερβιρονται μικρου μεγεθους κατα κανονα τηγανητά οποτε λεγονται καλαμαράκια. Τα καπως μεγαλύτερα γινονται γεμιστά.

9

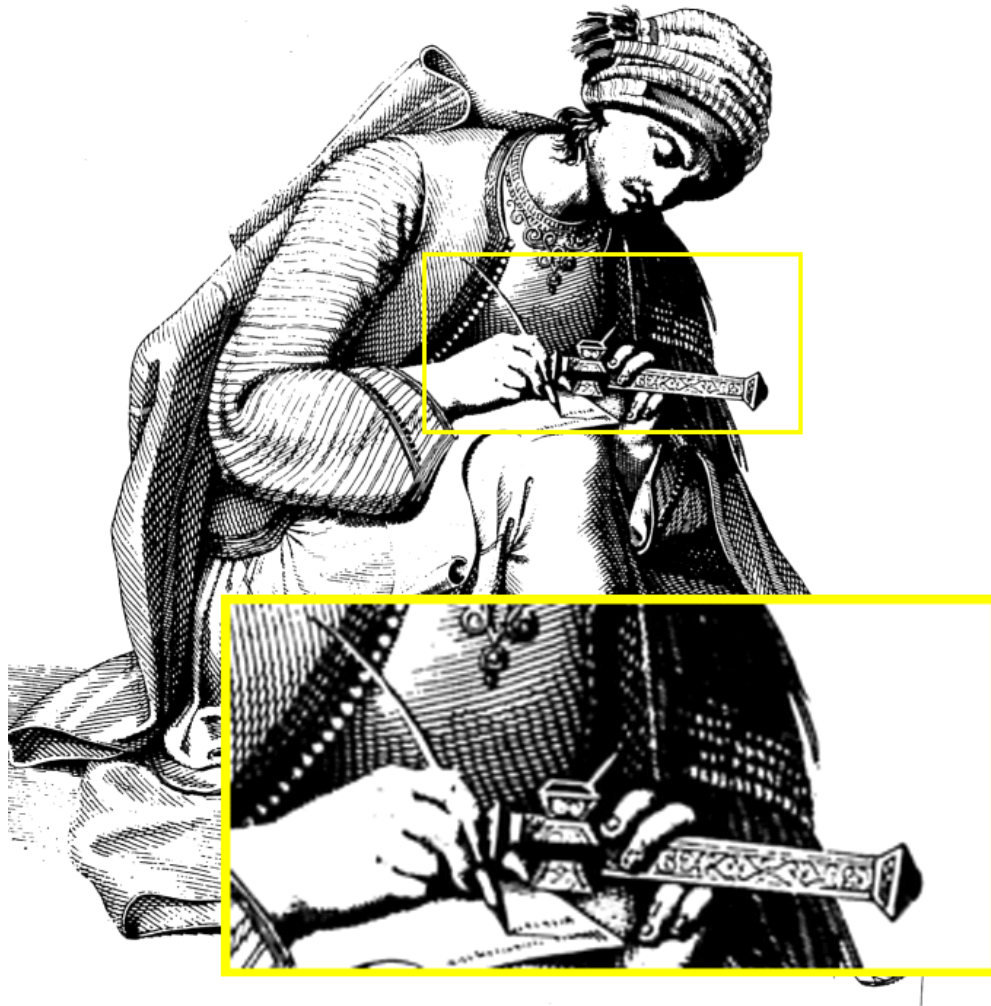
Καλαμάρας

Αντώνης Καλαμάρας. Έλληνας Γελοιογραφος. Ο παρατονισμος του επωνυμου γινεται για αν απαλύνει το κακόσημον Καλαμαράς.

10

Καλαμαράς του '21 γραφωv κάτι στο γόνατο²¹⁷⁰

10

Σελάχι και σελάχι (ΘΑΛΆΣΣΙΟ)

MODEL 1821

MEDIUM SIZE

XXXL SIZE

Αναφορες

Θέλτε ν' άκούστε κλάματα, ν' ακούστε μοιρολόγια ;
 Διαβάτ' από τη Λιβάδια και σύρτε στη Βελίτσα.
 κι εκεί ν' άκούστε κλάματα, ν' ακούστε μοιρολόγια.
 Ν' άκούστε την Άντρούτσαϊνα, τη μάνα του Δυσσέα,
 πώς κλαίει, πώς μοιρολογά, πώς χύνει μαύρα δάκρια.
 Σαν περδικούλα θλίβεται και σαν παπί μαδιέται,

σαν του κοράκου το φτερό μαυρίζει ή φορεσιά της.
Δε στό είπα γώ, Δυσσέα μου, δέ στο είπα γώ, παιδί μου
με τη Βουλή μην πιάνεσαι, με τους **καλαμαράδες** ;
Κάνουν το Γκούρα κεχαγιά, το Νικολό για πρώτο.»

2127.365

Τα κάλαντα της πρωτοχρονιάς

Αρχιμηνιά κι Αρχιχρονιά
ψηλή μου δεντρολιβανιά
κι αρχή καλός μας χρόνος
εκκλησιά με τ' άγιο θρόνος.

Αρχή που βγήκε ο Χριστός
άγιος και Πνευματικός,
στη γη να περπατήσει
και να μας καλοκαρδίσει.

Άγιος Βασίλης έρχεται,
και δεν μας καταδέχεται,
από την Καισαρεία,
συ' σαι αρχόντισσα κυρία.

Βαστά εικόνα και χαρτί
ζαχαροκάντιο, ζυμωτή
χαρτί και καλαμάρι
δες κ' εμε το παλικάρι.

Το καλαμάρι έγγραφε,
τη μοίρα του την έλεγε
και το χαρτί ομίλει
άγιε μου καλέ Βασίλη.

Διευτώθη η εκδοχή ότι τα κάλαντα περιέχουν εμφωλευουσες φράσεις μυστικού μηνύματος προς την «Αρχόντισσα Κυρία» (επισημαίνονται) . Τω καιρώ εκείνω είχε ελάχιστες ευκαιρίες να πλησιάσει κανείς την καλή του. Μέσω των καλάντων της σφύριζε το μήνυμά του.

Η κυπριακή εκδοση των καλαντων

6. Ο Άης Βασίλης – Κυπριακό

Άης Βασίλης έρκεται
απού την Κεσσαρείαν.
Εβάσταν εις το σιέριν του
Γριστόν τζαι Παναΐαν.

Οι λιόντες τον επιάσασιν
μέσα στα μερσηνάτζια.
- Βασίλη ξέρεις γράμματα.
Πε μας τ' αρφαβητάτζια.

6. Ο Άης Βασίλης – Κυπριακό

Άης Βασίλης έρκεται
απού την Κεσσαρείαν.
Εβάσταν εις το σιέριν του
Γριστόν τζαι Παναΐαν.

Οι λιόντες τον επιάσασιν
μέσα στα μερσηνάτζια.
- Βασίλη ξέρεις γράμματα.
Πε μας τ' αρφαβητάτζια.

Εκούμπησεν την βέρκαν του
να πει τ' αρφαβητάτζια.
Τζει πάνω σ' τζείν' την βέρκαν του
κλωνάρκα εποιούσαν.
Τζει πάνω σ' τζείνα τα κλωνιά
πουλιά ετζελαδούσαν.

Η τζίκλα παίρνει το νερόν
τζ' η φάσσα το σαπούνιν
τζ' η πέρτικα τα ρούχα του
τα μουσκομυρισμένα
τζαι καλημέρα Άγια γιορτή
δώστε μας πουλουστρέναν.

(οι δυο τελευταίοι στίχοι ίσως θα επρεπε να γραφουν
Και καλημερα, Αγια γιορτή [είναι σημερον]
δωστε μας σ'ούλους στρέναν

ενθα στρένα < Λατινικό STRENA

1. Πρόγνωστικο, προμήνυμα, οϊωνός . Bona strena = καλος οϊωνος (Πλίνιος)
2. Δωρο που γινεται κατά μια εορτη για να φέρει γουρι. Με αυτή την σημασια την χρησιμοποιει ο Σουητώνιος. Γαλλικα : étrenne .

Στο τέλος, εδιδετο η **στρένα** και οι **καλανταρηδες** τρεχαν το επομενο σπιτι)

Βιβλιογραφία

2127

Συγγραφέας: ΚΩΣΤΑΣ ΡΩΜΑΙΟΣ
Τίτλος: ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑΣ Τ1
Εκδότης: Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ
Έτος:1979

2170

Συγγραφέας: GEORGES JEAN
Τίτλος: ΓΡΑΦΗ - Η ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Εκδότης: ΔΕΛΗΘΑΝΑΣΗ
Έτος:

358

Τίτλος: Γραφικά
Συγγραφέας: Κων. Σιαμάκης
Εκδότης:
Έτος: 1988